

STRANAC U SELU

Sudeći po svim raspoloživim dokazima, nijedan crnac pre mene nije kročio u ovo malo švajcarsko selo. Pre nego što sam stigao, rečeno mi je da ću verovatno biti „prizor“ za selo. Razumeo sam to u svetlu činjenice da se ljudi moje puti retko viđaju u Švajcarskoj, kao i da su ljudi iz grada uvek neka vrsta „prizora“ kada se nađu izvan grada. Nije mi palo na pamet – verovatno zbog toga što sam Amerikanac – da igde postoje ljudi koji nikada nisu videli crnca.

Ova činjenica ne može da se objasni na osnovu pretpostavke o nepristupačnosti samog sela. Selo je smešteno veoma visoko, ali je udaljeno svega četiri sata od Milana i tri sata od Lozane. Tačno je da je gotovo nepoznato. Retko ko bi izabrao da dođe ovde na odmor. Sa druge strane, seljani navodno imaju mogućnost da dolaze i odlaze po sopstvenoj volji – što i čine – u gradić u podnožju planine, koji je sa oko 5000 stanovnika najbliže mesto gde mogu pogledati film ili otići do banke. U selu nema bioskopa, banke, biblioteke, ni pozorišta; samo nekoliko radio-stanica, jedan džip i jedan stanični vagon. Tu je u ovom trenutku i jedna – moja – pisaća mašina, izum koji žena koja živi u susedstvu – vrata do mojih – nikada nije videla. Ovdje živi oko 600 ljudi, i svi su katolici. To sam zaključio na osnovu činjenice da je katolička crkva otvorena tokom cele godine, dok je protestantska kapela, smeštena na jednom vrhu nedaleko od sela, otvorena jedino u leto, kada dolaze turisti. Ima četiri ili pet hotela, koji su sada zatvoreni i isto toliko *bistroa*, od kojih, doduše, samo dva uopšte posluju u zimskom periodu. Ni to ne znači gotovo ništa, jer se život u selu izgleda završava oko devet ili deset sati uveče. Ima nekoliko radnji, jedna mesara, pekara, bakalnica (*epicerie*), gvoždarska radnja, i menjačnica u kojoj se ne mogu zameniti putnički čekovi, već ih morate poslati dole u banku, što je poduhvat koji traje dva ili tri dana. Postoji nekakva *Baletska kuća*, zatvorena tokom zime, koja se u leto koristi u bog zna koje svrhe, svakako ne za balet. Izgleda da u selu ima samo jedna škola, a i ta jedna je za sasvim malu decu. Pretpostavljam da to znači da njihova starija braća i sestre u određenom trenutku silaze sa ovih planina ne bi li verovatno nastavili školovanje u istom tom gradiću smeštenom tik ispod. Pejzaž je krajnje zlokoban: planinski vrhovi se uzdižu sa svih strana, sve je prekriveno ledom i snegom dokle pogled seže. U ovoj beloj divljini, muškarci, žene i deca kreću se po čitav dan noseći veš, drva, boce sa mlekom ili vodom, a ponekad se skijaju u nedeljna popodneva. Tokom čitave nedelje mogu se videti dečaci i mladići kako čiste sneg sa krova kuća, ili kako dovlače drva iz šume, na sankama.

Jedina stvarna seoska atrakcija, koja objašnjava postojanje turističke sezone, jesu termalne izvorske vode. Iznenađujuće visok procenat ovih turista su invalidi ili poluinvalidi, koji dolaze godinu za godinom iz drugih delova Švajcarske, uglavnom da bi koristili leko-

vite vode. Ovo daje selu, u jeku sezone, prilično zastrašujuću atmosferu pobožnosti, kao da je zaista u pitanju nekakav mali Lurd. Često postoji nešto lepo, ali uvek i nešto užasno u prizoru osobe koja je izgubila neku od svojih sposobnosti koju nikada nije dovodila u pitanje sve dok nije ostala bez nje, i koja se bori da to nadoknadi. Ipak ljudi su ljudi, bili oni na štakama ili čak na smrtnoj postelji. Ali gde god da sam se zatekao, tokom prvog leta koje sam proveo ovde, među domaćim seljanima ili među hromima, izazivao bih talas zaprepašćenja, znatiželje, zabavljenosti i uvređenosti. Prvog leta sam ostao dve nedelje i nisam nameravao da se vraćam. Ali sam se ipak vratio u zimu, zbog posla. U selu, očigledno, nema nikakvih stvari koje skreću pažnju sa rada, a tu je i dodatna prednost što je sve izuzetno jeftino. Sada, godinu dana kasnije, ponovo je zima, i ja sam ponovo tu. Svi u selu znaju moje ime, mada jedva da ga izgovaraju, znaju da dolazim iz Amerike, mada u to, očigledno, nikada neće doista poverovati: crnci potiču iz Afrike, a svako zna da sam ja prijatelj sina žene koja je rođena ovde, i da odsedam u njihovoj kolibi. Ali i dalje sam jednako stranac kao i prvog dana mog dolaska, i deca viču *Crnac! Crnac!* dok prolazim ulicom.

Moram da priznam da sam u početku bio isuviše šokiran da bih pokazao bilo kakvu stvarnu reakciju. Ukoliko sam uopšte reagovao, ta reakcija se sastojala u pokušaju da budem prijatan, što je takođe bio ključni deo obrazovanja američkog crnca (mnogo pre nego što krene u školu) – on je taj koji mora da natera ljude da ga zavole. Ovaj manir koji glasi „smeši se i svet će se smešiti sa tobom“ jednako je uspevao u ovoj situaciji kao i u onoj za koju je bio prvobitno namenjen. A on je bio u vezi sa fenomenom koji im je omogućavao da vide moje zube – oni nisu ni videli moj osmeh – pa mi je palo na pamet da, čak i da sam se kreveljio, niko ne bi primetio nikakvu razliku. Sve one fizičke karakteristike crnca koje su u Americi u meni izazivale sasvim drugačiju i gotovo zaboravljenu bol, u očima seljana su bile ni manje ni više nego čudesne ili pak paklene. Neki su mislili da je moja kosa boje katrana, da ima teksturu žice, ili pamuka. U šali su sugerisali da bih mogao da je pustim da poraste i da napravim sebi zimski kaput. Ako bih sedeo na suncu više od pet minuta, neko odvažno biće bi se sasvim sigurno pojavilo i obazrivo stavilo prst na moju kosu, kao da se boji električnog šoka, ili bi prislonilo svoju ruku na moju, kao da se divi zbog toga što se boja nije skinula. U svemu ovome je, mora se priznati, bilo nekakvog šarma iskrenog čuđenja, i svakako nije bilo nikakvog znaka namerne neljubaznosti, mada ipak i dalje nije bilo naznaka da sam ja ljudsko biće: bio sam jednostavno živo čudo.

Sada znam da nisu želeli da budu neljubazni; svejedno, bilo je neophodno da ponavljam to samome sebi svaki put kada izađem iz kolibe. Deca koja viču *Crnac!* nikako ne mogu da znaju za odjeke koje ovaj zvuk izaziva u meni. Ona pucaju od smeha, a oni odvažniji su puni ponosa kada se zaustavim da bih im se obratio. Isto tako, ima dana kada ne mogu zastati i nasmejati se, kada nemam srca da se igram sa njima već samo mrmljam isključivo sam sa sobom isto kao što sam na ulicama grada koji ova deca nikada nisu videla, ne stariji nego što su ta deca sada, mrmljao: *Majka ti je crnkinja*. Džošs je u pravu kada kaže da je istorija košmar, ali ona je možda baš onaj košmar iz koga se niko *ne može* razbuditi. Ljudi su zarobljeni u istoriji i istorija je zarobljena u njima.

Postoji običaj „kupovanja“ Afrikanaca u selu – rekli su mi da se to ponavlja u mnogim selima – u svrhu njihovog preobraćanja u hrišćanstvo. U crkvi tokom cele godine stoji mala kutija sa prorezom za novac, ukrašena crnom figurinom, i u tu kutiju seljani ubacuju svoje franke. Tokom *karnevala* koji prethodi korizmi, dva seoska deteta pocrnjuju svoja lica iz čije beskrvne tame ledeno sjaje njihove plave oči, dok su im na plavokosim glavama fantastične perike od konjske dlake. Tako prurušeni oni saleću meštane tražeći novac za misionare u Africi. Zahvaljujući kutiji u crkvi i pocrnjenoj deci, ovo švajcarsko selo je prošle godine „kupilo“ šest ili osam Afrikanaca. O ovome me je sa ponosom izvestila žena jednog od vlasnika bistroa i ja sam sasvim obazrivo izrazio zaprepašćenje i zadovoljstvo brižnošću koje je selo pokazalo za duše crnaca. Žena vlasnika bistroa blistala je zadovoljstvom neporedivo iskrenije od mene i izgleda da je bila uverena da ja sada verovatno lakše dišem kada su u pitanju duše bar šestoro mojih saplemenika.

Pokušavao sam da ne mislim o ovim tek nedavno krštenim saplemenicima, o ceni koja je plaćena za njih, ili o posebnoj ceni koju će oni sami platiti, ne rekavši ništa o mom ocu, koji je suviše doslovno prihvatio sopstveno preobraćanje, nikada u potpunosti ne oprostivši svetu belaca (koji je on opisivao kao paganski) zato što ga je opteretio Hristom u koga, bar sudeći po njihovom ophođenju prema njemu, ni oni sami nisu više verovali. Pomisli sam na belce koji po prvi put stižu u afričko selo, u kome su stranci kao što sam ja stranac ovde, i pokušao sam da zamislim stanovništvo koje u čudu dodiruje njihovu kosu i divi se boji njihove kože. Ali postoji ogromna razlika između nekog ko je u poziciji prvog belca koga su videli Afrikanci i, s druge strane, prvog crnca koga su videli belci. Belac prihvata zapanjenost kao priznanje, jer on dolazi da bi osvojio i preobratio domoroce, čija se inferiornost u poređenju sa njim čak i ne dovodi u pitanje; dok se ja, bez ikakvih osvajačkih primisli, zatičem među ljudima čija me kultura kontroliše, a čak me je u izvesnom smislu i stvorila, među ljudima koji su me koštali više bola i besa nego što će to ikada znati, koji još uvek i ne znaju za moje postojanje. Zapanjenost sa kojom sam ja možda mogao da ih dočekam, da su kojim slučajem nabasali u moje afričko selo pre nekoliko stotina godina, možda bi mogla da obraduje njihova srca. Ali zapanjenost sa kojom oni danas mene dočekuju može jedino da otruje moje srce.

I to je tako šta god ja učinio da bih se osećao drugačije, uprkos mom prijateljskom razgovoru sa ženom vlasnika bistroa, uprkos tome što je njihov trogodišnji sin najzad postao moj prijatelj, uprkos pozdravima (*saluts*) i „dobrim večerima“ (*bonsiors*) koje razmenjujem sa ljudima u prolazu, uprkos tome što znam da nijedan pojedinac ne može biti kažnjen za ono što istorija čini, ili je već učinila. Kažem da me kultura ovih ljudi kontroliše, ali oni teško da se mogu smatrati odgovornim za evropsku kulturu. Amerika potiče iz Evrope, ali ovi ljudi nikada nisu videli Ameriku, niti je većina njih videla od Evrope išta više od zaseoka u podnožju svoje planine. Ipak, oni se kreću sa odvažnošću koju ja nikada neću imati i smatraju me, potpuno osnovano, ne samo strancem u selu, već i sumnjivom pridošlicom, koja nije zaslužna za sve ono što su oni – makar i nesvesno – nasledili.

Jer ovo selo, makar ono bilo potpuno zabačeno i nezamislivo primitivno, jeste Zapad, i to onaj Zapad za koji sam ja uvek štrčao kao strano telo. Ovi ljudi, sa tačke gledišta same

moći, ne mogu biti stranci bilo gde na svetu – oni su, u suštini, stvorili savremeni svet, čak iako nisu toga svesni. I najnepismeniji među njima su bliski, na način na koji ja nisam, Danteu, Šekspiru, Mikelandelu, Eshilu, Da Vinčiju, Rembrantu, i Rasinu; katedrala u Šatru (Chartres) govori im nešto što meni ne može reći, kao što bi bilo i sa njujorškim Empajer stejtom, da ga je iko ovde ikada video. Iz njihovih himni i plesova, pomalaju se Betoven i Bah. Pre nekoliko vekova, oni su bili u svojoj punoj slavi, dok sam ja bio u Africi, i gledao kako pristižu osvajači.

Bes obespravljenih nije plodotvoran na ličnom planu, ali je takođe apsolutno neizbežan. Ovaj bes, koji je obično potpuno potcenjen, toliko slabo poiman čak i među ljudima koji se svakodnevno njime hrane, jeste jedna od onih stvari koje čine istoriju. Bes se može jedino sa poteškoćom, i nikada u potpunosti, staviti pod kontrolu razuma i zbog toga nije podložan bilo kojim argumentima. Ovo je činjenica koju obični predstavnici vladajuće rase (Herrenvolk), koji taj bes nikada nisu osetili niti su u stanju da ga zamisle, ne uspevaju da shvate. Takođe, bes se ne može sakriti, on se jedino može prikriti. Prikrivanje obmanjuje lakomislene i učvršćuje bes, pridodajući mu prezir. Ima nesumnjivo onoliko načina za suočavanje sa posledičnim kompleksom tih unutrašnjih tenzija koliko na svetu ima crnaca, ali nijedan crnac se ne može nadati da će se ikada osloboditi ovog unutrašnjeg ratničkog besa, prikrivanja i prezira koji neizostavno prate prvi trenutak kada shvati kolika je moć koju imaju belci. Ono što je ovde presudno jeste da, budući da belac predstavlja toliko veliki teret u crnačkom svetu, za crnca belaćka verzija stvarnosti ne sadrži nikakvu mogućnost učešća i zato svi crnci prema svim belcima imaju sračunat stav koji zapravo belca treba da liši tog bisera naivnosti ili bar da tu naivnost visoko naplati.

Crnac, svim sredstvima koja su mu na raspolaganju, zahteva od belca da prestane da ga smatra za nekakvu egzotičnu retkost i da počne da ga priznaje kao ljudsko biće. Ovo je vrlo napet i težak trenutak, jer postoji ogroman udeo napora volje koji je sastavni deo belaćke naivnosti. Većina ljudi je po prirodi zlonamerna pre nego sklona refleksiji, i belac želi da zadrži crnca na određenoj pristojnoj udaljenosti zato što mu je tako lakše da sačuva svoju prostodušnost i da izbegne pozivanje na odgovornost za zločine koje su počinili njegovi preci ili njegovi susedi. On je, uprkos tome, neizostavno svestan da je u boljoj poziciji u svetu u odnosu na crnce, i on ne može potpuno otkloniti sopstvenu sumnju da ga upravo zbog toga crnci mrze. On ne želi da bude predmet mržnje, niti želi da se stavi u tu poziciju. U toj tački sopstvene nelagode on ne može a da ne pribegne onim legendama o crncima koje su stvorili belci, što najčešće ima za posledicu to da je i sam belac na kraju zapretan u svom sopstvenom jeziku koji opisuje pakao, kao i ljudske osobine, crne poput noći, koje do njega vode.

Svaka legenda, štaviše, delom sadrži istinu, a osnovna funkcija jezika je u tome da kontroliše univerzum tako što će ga opisati. Prilično je važno da crnac bude i u imaginaciji, kao što je to već uveliko u poraznoj statistici, izvan mogućnosti izbavljenja – uprkos činjenici da Zapad „kupuje“ Afrikance vekovima. Postoji, usuđujem se reći, trenutna neophodnost da se raskine veza sa ovim tako očigledno nespasenim strancem, u čijem se srcu, štaviše, gnezde ko zna kakvi sve snovi o osveti; dok je u isto vreme retko šta privlačnije na kugli

zemaljskoj od ideje o neizrecivoj slobodi koja sledi onim neiskupljenima. Kada se, ispod crne maske, ljudsko biće počinje pomaljati, nemoguće je izbeći izvesno grozno čuđenje nad tim kakva je to vrsta ljudskog bića. Ono što ljudske predstave stvaraju od drugih ljudi diktiraju naravno zakoni rase gospodara koji se tiču nečije konkretne ličnosti, dok je jedna od ironija belачko-crnačkih odnosa u tome da se kroz načine na koje belac zamišlja crnca zapravo omogućava crncu da sazna ko je belac.

Rekao sam, na primer, da sam jednako stranac u ovom selu kao što sam bio i prvog leta po svom dolasku, ali to nije sasvim tačno. Seljani se manje čude zbog teksture moje kose nego što su se čudili tada. Sada se više pitaju o meni samom. A činjenica da njihovo čuđenje sada poprima jedan drugi oblik odražava se u njihovim stavovima i u njihovim očima. Neka deca prave te divne, beskrajno smešne, ponekad začuđujuće uozbiljene uvodne gestove prijateljstva, u samo deci svojstvenom maniru, punom nepredvidivosti; druga deca, pošto su ih naučili da je đavo crnac, zapomažu kao da su na stvarnim mukama kada im se približim. Neke starije žene nikada ne prođu bez prijateljskog pozdrava, nikada nisu samo u prolazu ako im se učini da će moći sa mnom da zapodenu razgovor; druge spuštaju ili odvrćaju pogled ili se pak prezirivo smeškaju. Neki muškarci sa mnom piju i predlažu mi da naučim da skijam, delimično, pretpostavljam, zbog toga što me ne mogu zamisliti na skijama. Žele da znaju da li sam oženjen, i raspituju se o mom zvanju (*meiter*). Drugi optužuju „priljavog crnca“ (*le sale negre*) – iza mojih leđa – za krađu stabala i već se u očima nekih od njih može videti ta specifična, sračunata, paranoična zloba – ista ona zloba koja se može uvrebatu u očima američkih belaca kada ovi, šetajući nedeljom sa devojkama, spaze kako im se približava crni muškarac.

Postoji strahovit jaz između ulica u ovom selu i ulica u gradu u kome sam rođen, između dece koja viču *Crnac!* (*Neger*) danas i onih koji su vikali *Crnčuga!* (*Nigger*) juče. Taj jaz je iskustvo – američko iskustvo. Ta reč koja odjekuje za mnom danas, izražava pre svega čuđenje – ja sam ovde stranac. Ali nisam stranac u Americi i ista ta reč koja putuje kroz američki zrak označava sukob koji moje prisustvo izaziva u američkoj duši.

Jer ovo selo me podseća na sledeću činjenicu: jednom – i to ne tako davno – Amerikanci nisu uopšte ni bili Amerikanci, već nezadovoljni Evropljani, koji su se suočavali sa velikim neosvojenim kontinentom. Uputivši se ka pijaci, oni su po prvi put ugledali crnce. Šok koji im je ovaj prizor priredio naglašen je, svakako, hitnošću kojom su presudili da ti crnci zapravo nisu ljudi već stoka. Istina je da je nužnost izmirenja moralnih predstava kolonizatora Novog sveta sa činjenicom ropstva i idejom o njegovoj nužnosti, višestruko uvećala primamljivost te ideje, kao što je takođe tačno da ona, sa istinskom američkom nabusitošću, izražava stav koji u različitoj meri svi gospodari imaju prema svim robovima.

Ali između svih bivših robova i vlasnika robova sa jedne, i drame koja počinje u Americi pre tri stotine godina u Džejmstaunu, sa druge strane, postoje bar dve razlike koje treba primetiti. Američki crni rob sasvim sigurno nije mogao da se nada, kao što su se robovi u drugim epohama nadali, da će ikada biti u mogućnosti da istrgne moć iz ruku svog gospodara. Ta je pretpostavka potpuno iščezla u moderno doba, koje je donelo tako velike promene u ishodima i rasponima moći. Ona se u jedinstvenom obliku i sa zastrašujućim po-

sledicama ponovo rađa tek danas. Ali čak i da se istraje u ovoj pretpostavci sa nesmanjenom snagom, američki crnački rob ne bi mogao da je iskoristi kako bi sebi omogućio dostojanstven položaj. Pre svega zbog toga što ta *Džejmstaun* pretpostavka počiva na jednoj drugoj. Naime, rob u egzilu još uvek ostaje vezan za svoju prošlost, posedujući – makar samo u sećanju – određene načine za uvažavanje i istrajavanje obrazaca svog predašnjeg života, te je stoga u stanju da očuva svoj identitet.

Sa američkim crnim robom to nije bio slučaj. On je jedinstven među svim crncima sveta po tome što mu je prošlost oduzeta, skoro doslovno, u jednom dahu. Čovek se pita šta je za ime boga prvi rob mogao da kaže prvom tamnoputom detetu koga je doneo na svet. Veruje se da neki Haićani mogu da utvrde svoje poreklo od afričkih kraljeva, ali bilo koji američki crnac koji bi pozeleo da se vrati toliko daleko u prošlost shvatio bi da je njegovo putovanje kroz vreme iznenada zaustavljeno potpisom na ugovoru o prodaji koji je služio kao propusnica pri dolasku njegovog pretka. U ta vremena – čak i kada bi se zanemarile okolnosti ropstva tog zatočenog crnca koji će postati američki crnac – nije postojala ni najmanja mogućnost da će on ikada preoteti moć iz ruku njegovog gospodara. Nije bilo razloga da se pretpostavi da će se njegovo stanje ikada promeniti, niti je išta upućivalo na činjenicu da je to stanje ikada bilo drugačije. Za njega je bilo neizbežno, po rečima Edvarda Frenklina Frejzera (E. Franklin Frazier), da nađe „način da živi pod američkom kulturom ili da umre“. Identitet američkog crnca proističe iz ove ekstremne situacije, a evolucija ovog identiteta bila je izvor potpuno nepodnošljive strepnje u umovima i životima njegovih gospodara.

Istorija američkog crnca jedinstvena je takođe i po ovome: pitanje njegove ljudskosti, samim tim i njegovih prava kao ljudskog bića, postalo je goruće pitanje za nekoliko generacija Amerikanaca, do te mere da je bilo jedno od onih pitanja koja su podelila naciju. Upravo je iz ove rasprave iznikao i otrovni epitet *Crnčuge!* To je rasprava koju Evropa nikada nije vodila, i zbog toga Evropa, potpuno razumljivo, ne uspeva da razume kako je ili zašto rasprava uopšte i započeta, zašto su njene posledice veoma često katastrofalne i uvek tako nepredvidive, kao i zašto se ta rasprava ne može ni dan-danas okončati. Evropsko vlasništvo nad crncima bilo je i ostalo u evropskim kolonijama, a na takvoj razdaljini crnci ne predstavljaju bilo kakvu opasnost za evropski identitet. Ako su oni ikada predstavljali ikakav problem za evropsku savest, taj problem je ostao utešno apstraktan: posledično, crni čovek, kao čovek nije postojao za Evropu. Ali u Americi, čak i kao rob, on je bio neizbežni deo zajedničkog društvenog tkiva i nijedan Amerikanac nije mogao da izbegne da se vrednosno odredi u odnosu prema njemu. Amerikanci pokušavaju do dana današnjeg da načine od crnca apstrakciju, ali sama priroda ovih apstrakcija otkriva strašne posledice koje je samo prisustvo crnca imalo na američki karakter.

Kada se uzme u obzir istorija crnaca u Americi, od velike je važnosti da se prepozna da moralna uverenja jedne osobe, ili jednog naroda, nikada nisu toliko krhka kao sam život, koji nije moralan, iako često može da izgleda tako. Ta uverenja stvaraju za te živote referencijalni okvir i neophodnu nadu, nadu u to da će – kada se onaj najgori deo života okonča – oni biti u mogućnosti da se uzdignu iznad svog sopstvenog stanja i da trijumfuju nad

životom. Život bi bio jedva podnošljiv kada ova nada ne bi postojala. Dakle, čak i kada se ima u vidu ono najgore, izneveriti uverenje ne znači ni pod kojim okolnostima isto što i izmestiti sebe van njegove moći; izdati sopstveno uverenje nije isto što i potpuno odustati od vere. Da ovo nije tačno, u svetu ne bi ni bilo nikakvih moralnih normi. Ipak, mora se takođe uvideti da je moralnost zasnovana na idejama i da su sve ideje opasne – opasne zbog toga što vode isključivo ka delanju, a kuda delanje vodi niko ne može predvideti. I opasne su s obzirom na sledeće: suočen sa nemogućnošću da ostane veran svojim uverenjima, kao i jednakom nemogućnošću da se od njih oslobodi, čovek može biti uvučen u krajnje nehumane prestupe. Ideje na kojima su zasnovana američka uverenja nisu, iako Amerikanci često tako misle, ideje koje su potekle iz Amerike. One su došle iz Evrope. Uspostavljanje demokratije na američkom kontinentu nije se dogodilo kroz radikalni prekid sa prošlošću, već su se Amerikanci suočili sa neophodnošću proširenja njenog koncepta kako bi on uključio crnca.

Ovo je bila, doslovno, jedna otežavajuća neophodnost. Kao prvo, bilo je nemoguće da Amerikanci napuste svoja uverenja, ne samo zbog toga što su im ona omogućavala da opravdaju žrtve koje su podneli kao i krv koju su prolili, već i zbog toga što su im ta uverenja pružila jedino pribežište od moralnog haosa koji je bio apsolutan, baš kao i prirodni haos kontinenta kome je bilo suđeno da ga osvoje. Ali u situaciji u kojoj su se Amerikanci zatekli, ova uverenja su pretila ideji koja predstavlja, bez obzira da li se to želi priznati ili ne, osnovnu premisu nasleđa Zapada – ideji beličke supremacije.

Amerikanci su postali ozloglašeni po bučnosti i brutalnosti sa kojima su insistirali na ovoj ideji, ali tu ideju ipak nisu oni izmislili. Svetu je promaklo da primeti da ti prestupi zbog kojih su Amerikanci krivi podrazumevaju određenu nelagodu bez presedana u vezi sa tražanjem i moći ove ideje, uprkos njenoj logičkoj neodrživosti. Ideja o beličkoj supremaciji počiva jednostavno na činjenici da su belci tvorci civilizacije (postojeće civilizacije, jedine koja je bitna; sve pređašnje civilizacije samo „doprinosi“ našoj) i da su stoga njeni čuvari i branioci. Zbog toga je bilo nemoguće da Amerikanci prihvate crnca kao sebi ravnog, jer da su to uradili, ugrozili bi sopstveni belički status. Ali ne prihvatiti ga značilo je poreći njegovu ljudsku stvarnost, njegovu ljudsku snagu i kompleksnost, a napor poricanja onoga što je toliko nadmoćno da je neporecivo primorao je Amerikance na racionalizacije koje su toliko fantastične da se graniče sa patologijom.

Srž problema američkog crnca jeste neophodnost da američki belac nađe načina da živi sa njim, kako bi bio u stanju da živi sa samim sobom. Istorija ovog problema može se svesti na sredstva koja su Amerikanci koristili – zakon linča i pisani zakoni, segregacija i pravno prihvatanje, terorisanje i ustupci – kako bi se pomirili sa tom neophodnošću, ili našli načina da je izbegnu. Ili – najčešće – kako bi učinili obe stvari istovremeno. Kao rezultat toga stvorena je predstava, istovremeno smešna i strašna, koja je navela na prilično precizno zapažanje da je „američki crnac jedna vrsta ludila koja obuzima belce“.

U ovoj dugoj bici, koja svakako nije okončana, i čije će nepredvidive posledice osetiti mnoge buduće generacije, motiv belaca je bio pre svega zaštita identiteta; crnca je pokretala potreba da izgradi identitet. I uprkos terorisanju koje je crnac u Americi trpeo i koje

sporadično trpi do današnjeg dana, uprkos surovij i potpuno neizbežnoj protivrečnosti njegovog statusa u ovoj zemlji, on je odavno dobio bitku za priznavanje njegovog identiteta. On za Zapad nije posetilac, već je tu kao građanin, Amerikanac; jednako Amerikanac kao oni Amerikanci koji ga preziru, Amerikanci koji ga se boje, Amerikanci koji ga vole – Amerikanci koji su postali manji od sebe samih ili se pak uzdigli da bi prevazišli sami sebe zahvaljujući činjenici da se izazov koji je crnac predstavljao nije mogao izbeći. On je verovatno jedini crnac na svetu čija je vezanost za belca užasnija, kompleksnija, ali i smislenija nego što je to veza bilo kog ogorčenog roba sa nepouzdanim vlasnicima. Njegov opstanak je zavisio – kao što i njegov napredak zavisi – od njegove sposobnosti da preokrene svoj specifičan status u zapadnom svetu u svoju sopstvenu korist, od čega će, sasvim izvesno, ogromnu korist imati i sam taj svet. Crncu preostaje da uobličići iz svog iskustva ono što će mu dati glas i mogućnost da opstane. Već sam rekao da katedrala u Šartru govori nešto stanovnicima ovog sela što meni ne može reći, ali važno je razumeti da ta ista katedrala meni govori nešto što ne može reći njima. Oni su verovatno zadivljeni velelepnošću kula, veličanstvenošću prozora; uostalom, oni poznaju boga mnogo duže nego ja, i na jedan drugačiji način. Ja sam prestravljen klizavim, bezdanim bunarom koji se nalazi u kripti, dole gde su jeretike gurali u smrt, kao i opscenim, sveprisutnim gargojlama koji iskrsavaju iz kamena, kao da govore da se bog i đavo ne mogu nikada razdvojiti. Sumnjam da seljani razmišljaju o đavolu kada ugledaju katedralu jer oni nikada nisu bili poistovećeni sa njim. Ali ja moram prihvatiti status koji mi mit na Zapadu daje, ako ni zbog čega drugog, onda zbog nade da ga mogu promeniti.

Ipak, ako je američki crnac našao svoj identitet zahvaljujući njegovom apsolutnom otuđenju od sopstvene prošlosti, američki belac još uvek neguje iluziju da postoje nekakvi načini obnavljanja evropske nevinosti, vraćanja u stanje u kome nema crnaca. To je jedna od najvećih grešaka koje Amerikanci mogu napraviti. Identitet koji su tako borbeno čuvali, pretrpeo je zahvaljujući toj borbi jednu promenu: Amerikanci se u potpunosti razlikuju od svih drugih belaca na svetu. Ne mislim da je preterano reći da američka vizija sveta – koja, uopšteno rečeno, ima vrlo malo dodirnih tačaka sa stvarnošću mračnijih sfera ljudskog života, i koja je sve do sada težila da predstavi pitanja morala upadljivo crno-belo – mnogo toga duguje bici koju su Amerikanci vodili kako bi između sebe i crnaca održali pristojnu distancu koja se ne bi mogla premostiti. Čini se da nam tek sada pada na pamet – i to, mora se priznati, maglovito i vrlo sporo, i uglavnom protiv naše volje – da je ova vizija sveta opasno pogrešna, i savršeno beskorisna. Jer ona štiti našu moralnu umišljenost, na užtrb našeg razumevanje stvarnosti, a to se plaća strašnom cenom. Ljudi koji zatvaraju oči pred stvarnošću jednostavno prizivaju svoje sopstveno uništenje, i svako ko insistira na ostajanju u stanju nevinosti dugo nakon smrti te iste nevinosti – pretvara se u čudovište.

Došlo je vreme da se razume da međurasna drama koja se odigrala na američkom kontinentu nije stvorila samo novog crnca, već i novog belca. U svakom slučaju, nijedan put neće odvesti Amerikance natrag u prostodušnost ovog evropskog sela gde belci i dalje imaju taj luksuz da na mene gledaju kao na stranca. Ja stvarno više nisam stranac za bilo kog živog Amerikanca. Jedna od stvari koja razlikuje Amerikance od drugih ljudi jeste da

niko drugi nije bio toliko duboko umešan u živote crnaca, i obratno. Ako se prihvati ova činjenica, sa svim njenim implikacijama, može se videti da istorija problema američkog crnca nije samo sramotna, već je i jedna vrsta dostignuća. Jer čak i kada se ima u vidu ono najgore, mora se takođe dodati da se nekako uvek iznova izlazilo na kraj sa stalnim izazovom koji je ovaj problem postavljao. Upravo ovo crno-belo iskustvo može se za nas ispostaviti kao iskustvo od neprocenjive važnosti u svetu sa kojim se danas suočavamo. Taj svet više nije beo, niti će to ikada ponovo postati.

*(S engleskog preveo **Nikola Đoković**)*